

Ontmoet de molenaar (2)

Het *'pratende'* molenhuis

Nationale Molendag heeft dit jaar als thema 'Ontmoet de molenaar'.

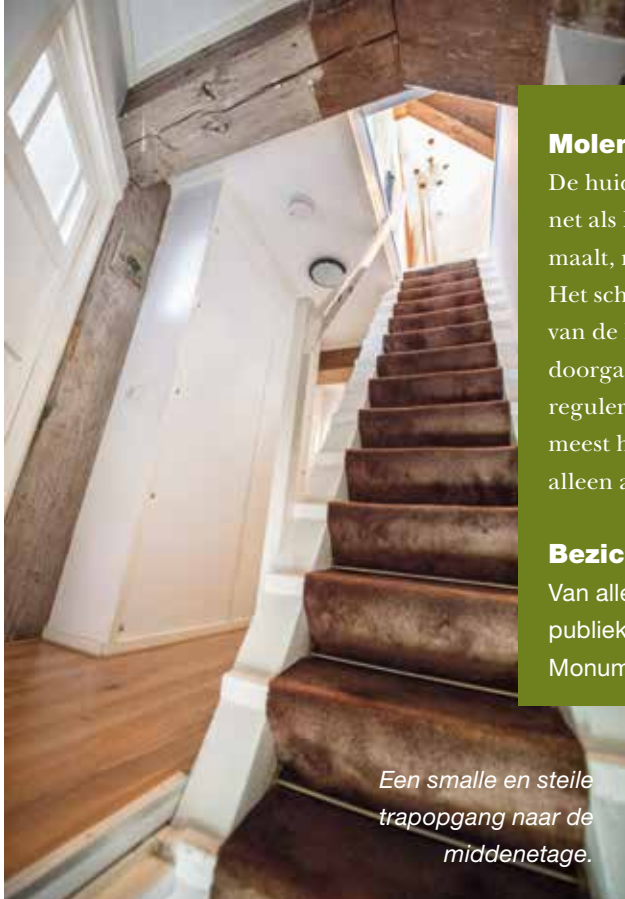
Herenhuis neemt dit advies ter harte en presenteert een drieluik over molenaars en hun unieke woonplek. Dit keer richten we onze blik op Molen No.3 in Aarlanderveen, een werktuig dat al vanaf begin negentiende eeuw actief is en nog steeds functioneert. 'Het is ons thuis, maar het is geen gewoon huis.'

Tekst Anne de Jong | Fotografie Wim Giebels

Samen met zijn vrouw Daniëlle en twee dochters bewoont Eric van den Bosch de stoere 8-kante grondzeiler, een molen die uitkijkt over een tweehonderd jaar vrijwel onveranderd landschap. Eric is parttime in dienst als beroepsmolenaar en door de actieve functie van de molen als hoofdgemaal van de polder ook gebonden aan bewoning ervan. Daarnaast werkt hij parttime als hovenier.

Molenaarsbloed

Eric is als molenaarszoon -de achtste generatie in lijn- geboren op Molen No.3. Op zijn vierentwintigste verliet hij het ouderhuis om met zijn partner een eengezinswoning in Alphen aan den Rijn te betrekken. Dertien jaar later keert hij terug op de molen als opvolger van zijn vader. 'Het was lang wachten op zijn pensioen.'

Een smalle en steile trapopgang naar de middenetage.

Molen No.3

De huidige Molen No.3 dateert uit 1823. De molen heeft nog een ijzeren scheprad, net als Molen No.1 en 2, en daarmee kenmerken van een watermolen. Molen No.4 maalt, net als de meeste poldermolens, met een vijzel, en is daardoor ook ruimer. Het scheprad en wiel neemt veel (woon)ruimte in beslag. Molen No.3 is onderdeel van de Molenviergang Aarlanderveen: de enige molengang in de wereld die doorgaans zonder mechanische hulp een polder bemaalt om het waterpeil te reguleren - in dit geval aan de westzijde van het Aarlanderveen. Molen No.3 is de meest hooggelegen molen en werkt als bovenmolen. In principe werkt de viergang alleen als molens gelijktijdig in bedrijf zijn.

Bezichtiging

Van alle vier (bewoonde) molens is alleen Molen No.4 standaard geopend voor publiek. Tijdens Nationale Molendag, regionale molendagen en Open Monumentendag kunt u ook de andere drie bezoeken. .

Het ambt ging niet automatisch over van vader op zoon, zoals je zou verwachten – hij verkreeg het via een interne sollicitatieprocedure bij het Hoogheemraadschap van Rijnland. In de tussentijd was Eric wel al reservemolenaar op de viergang en heeft hij bijna vijftig jaar gedraaid op de Steektermolen in Alphen aan den Rijn.

Inrichting

Bij zijn aantreden in 2009 is de molen opnieuw ingericht. Vanwege de brandveiligheid werd onder meer het zachtboard vervangen door uitneembare gipswanden. 'Hiermee konden we op de midden- en bovenste etage onze eigen ruimte creëren', zegt Eric. Op de eerste etage zijn drie slaapkamers teruggebracht naar twee ruime slaapkamers voor de kinderen en kwam er een toilet bij. Op de tweede etage zorgt een houten tussenwand voor de afscheiding tussen de ouderslaapkamer en de trap naar de kap. Op de begane grond bevinden zich toilet, badkamer, keuken en woonkamer. 'Hier was geen andere inrichting mogelijk dan deze.'

Het hele gaande werk (het geheel aan bewegende delen in de molen) loopt door de molen heen. De slaapkamers zijn om de spil heen gebouwd. In de hal vind je het scheprad dat direct grenst aan de buitenmuur en uitkomt in de watergang die onder de molen loopt. Het imposante wiel bevindt zich -om de trek van kou te weren- achter twee ingebouwde houten kastdeuren. Praktisch, maar ook veilig. 'Alle getimmerde wanden zijn demontabel en uitneembaar, het gaande werk moet goed bereikbaar zijn. Niet alles kan hier dichtgeschroefd en dicht gekit zijn, zoals een aannemer vaak wil.'

'Het is hier klein maar knus'

Creatief met ruimte

De molen loopt taps toe. Hoe hoger je komt hoe smaller het wordt. Elke centimeter is daarom goed benut. Zo is de nieuwe keuken precies uitgemeten. 'De ruimte tussen het aanrechtblad en de openstaande kamerdeur is slechts twee centimeter. Bij het in- en uitruimen van de vaatwasser kun je bijna niet meer door de keuken lopen. Ook voor de laminaatlegger waren alle aanwezige hoekjes nog een hele uitdaging.'

De woonkamer is zo efficiënt mogelijk ingericht.

Wijzelf weten inmiddels niet beter', vertelt Eric aan de keukentafel, die ook dienst doet als woonkamertafel. 'Het is hier klein maar knus.' Eric heeft een vaste stek bij het raam. 'Vanaf hier kan ik goed het weer en de molen in de gaten houden.'

Gehorig

De eerste twee jaren op de molen was wennen, vooral voor Daniëlle. 'Het is toch anders dan een rijtjeswoning met drie slaapkamers. De molen is een stuk kleiner. Bij de verhuizing konden we maar eenderde deel van de meubels herplaatsen; de rest paste simpelweg niet.'

Ook de isolatie is een stuk minder dan ze gewend waren. De leidingen zijn uit het zicht achter wanden weggewerkt, maar met alle wind en kou van buitenaf waren die bij hun eerste winter al drie keer bevroren. En het is veel meer gehorig. 'In de nacht hoor je de molen praten en bewegen, het hout kraakt en knerpt als de wind hard waait. Het gaat hier soms enorm tekeer. Dan leg ik de molen wel eens aan een extra ketting.'

'Toch woont het hier prettiger', zegt Daniëlle. 'De afstand tot de burens -vooral boeren- is groter, maar het contact nauwer. We komen bij elkaar op verjaardagen. Je leeft meer met elkaar mee. Bij een geboorte, trouwerij of overlijden zetten we de molen in de vreugde- of de rouwstand. In de stad was alles anoniemer.' De molenaar behoort tot de boerenstand, die in vroeger tijden zelf ook koeien hield. Het stalletje en de hooiberg staan nu nog steeds achter de schuur.

Geen echte woonmolen

Of Molen No.3 een woning, werktuig of monument is, blijkt een lastige vraag. 'Deze molen is bovenal uniek. De molens van deze viergang zijn de enige ter wereld die nog (dagelijks) worden ingezet als hoofdbemaling voor de polder. We malen gemiddeld 800 tot 1200 uur per jaar, vooral in de periode oktober tot en met maart. Je moet in feite dag en nacht beschikbaar zijn. Het is een manier van leven', zegt Eric. 'Soms gaan we ook 's nachts door, dan is het wel fijn dat je in het werktuig woont.'

'Het is ons thuis, maar het is geen gewoon huis. Het is een werktuig, waar achteraf een woning *in* is gebouwd', zegt Daniëlle.

Monument

Toch wonen ze volgens Daniëlle evenmin in een monument. Het interieur is bij elke wisseling van molenaar veranderd en met de tijd meegegaan, dus dat is niet monumentaal. Alleen de constructie dateert uit 1823. 'Doordat we geen eigenaar zijn maar huurder hebben we relatief weinig met de monumentenwacht te maken. Bij de restauratie lopen de contacten via Molenviergang Aarlanderveen, de stichting die de molen in eigendom heeft. Daar krijgen wij weinig van mee. Wel is het zo dat we hier niets in huis kunnen wijzigen of op het erf mogen bijbouwen. We kunnen alleen restaureren. Ook de biotoop maakt immers onderdeel uit van het monument.'

Op het erf staan nog twee bijgebouwen en een schuur die dienst doet als opslagruimte. Het zomerhuis achter de molen, uit omstreeks 1786, is in 2010 gerestaureerd, en heeft aan de binnenzijde nog een originele bakoven en een warmwaterfornuis. Het werd eerder gebouwd dan de molen en diende als onderkomen voor de bouwers van de molen. De zwarte schuur ernaast is opnieuw opgetrokken in 1998 nadat deze in elkaar was gezakt.

De molen heeft een grote en diepe tuin die het gezin zelf onderhoudt. 'Daar gaat veel werk in zitten. Je moet wel van tuinieren houden. Maar de schapen van de buurman helpen goed mee,' vertelt Daniëlle.

Restauratie

Het enige waar het stel aan merkt dat ze een monument bewoont, is het onderhoud. Logisch, sommige onderdelen zijn meer dan honderd jaar oud en moeten functionerend blijven. 'Elk jaar ontvangen we wel een paar weken molenmakers op het erf.' Ook dit voorjaar stond de molen weer een paar maanden in de steigers, ditmaal voor kapconstructiewerk; er kwamen underlaymentplaten onder het nieuwe riet om alles beter winddicht te maken. En zo gaat het maar door. In 2018 deed de stichting mee aan de Molenprijs, in een vergeefse poging een kleine ton voor nieuwe stalen roeden voor de wieken te winnen. 'Onderhoud is een doorlopend proces.'

Toekomst

De molen blijft voorlopig hun thuis. Het gezin wil hier niet meer weg. 'Het is geweldig om in een molen te wonen met zoveel historie', zegt Eric. 'Als de kinderen het huis uit zijn gaan we een verdieping lager slapen. Dat scheelt in geluid en stookkosten. Ik ga pas over twintig jaar met pensioen, en waar we dan gaan wonen, daar zijn we nog niet mee bezig. Misschien

een boerderij. Het sociale contact en het buiten- en boerenleven zou ik anders wel gaan missen. Na mij wens ik voor deze molen een molenaar die net als ik op deze wijze wil bemalen. Maar je moet wel een doener zijn, je bent hier altijd bezig.'

Molenfonds & Molenprijs

Het Molenfonds is hét platform om geld in te zamelen voor onderhoudsprojecten voor alle molens in Nederland. Het Molenfonds is een initiatief van De Hollandsche Molen. De Molenprijs is een jaarlijkse publieksprijs, ingesteld door De Hollandsche Molen in samenwerking met de BankGiro Loterij, waarbij molens een onderhoudsproject aanmelden en hiervoor geld inzamelen. Elke stem op hun project is € 1,- waard. Met de prijs willen beide organisaties laten zien dat molens een onmisbaar en belangrijk onderdeel zijn van het Nederlands cultureel erfgoed. Meer info: molenfonds.nl en molenprijs.nl

*'Je moet wel
een doener
zijn, je bent
hier altijd
bezig'*

